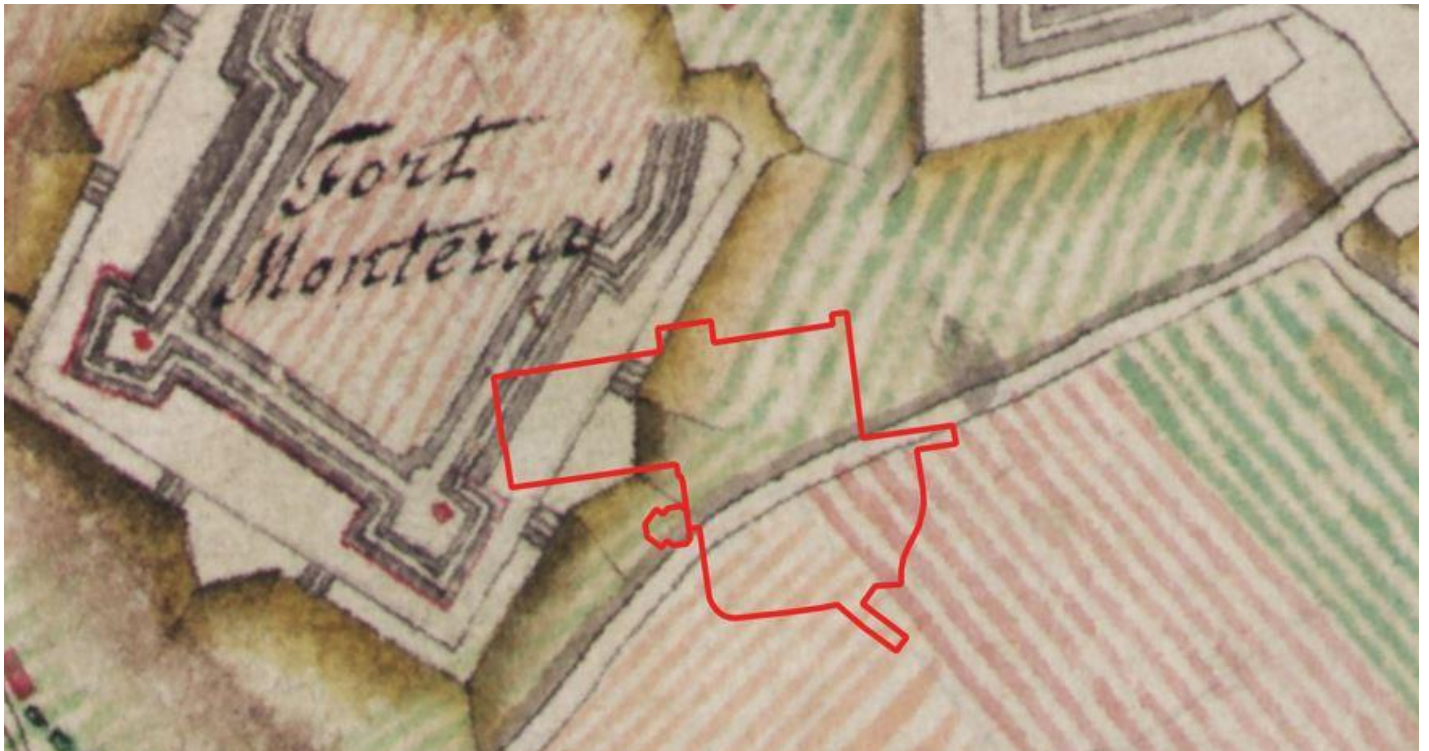

STADSARCHEOLOGIE GENT

Gent, Citadelpark, ICC

23 september 2022

Archeologienota

DEEL 3 – PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Colofon

Stad Gent

Departement Stedelijke Ontwikkeling – Dienst Stadsarcheologie en Monumentenzorg – Team Stadsarcheologie

Publicatiedatum

23 september 2022

Contact

Geert Vermeiren

Geert.Vermeiren@stad.gent

Tel. 09 266 57 81

<https://stad.gent/nl/cultuur-sport-vrije-tijd/cultuur/stadsarcheologie>

Postadres

Stad Gent – Dienst Stadsarcheologie en Monumentenzorg – Team Stadsarcheologie

Stadhuis, Botermarkt 1, 9000 Gent

Bezoekadres

Dulle-Grietlaan 12, 9050 Gentbrugge

Tel. 09 266 57 90

Inhoud

1. Administratieve gegevens	4
2. Synthese	5
3. Gemotiveerd advies en programma van maatregelen	9
3.1. Zone 1: Azaleahal	9
3.1.1. Impactanalyse	9
3.1.2. Gemotiveerd advies	9
3.1.3. Programma van maatregelen	10
3.1.3.1. Opgravingsstrategie, -methode en -technieken	10
3.1.3.2. Randvoorwaarden	12
3.1.3.3. Wetenschappelijke doelstellingen en onderzoeksvragen	13
3.1.3.4. Criteria behalen onderzoeksdoel	13
3.1.3.5. Criteria voor uitstel onderzoekshandelingen	13
3.1.3.6. Timing	14
3.1.3.7. Kostenraming	14
3.1.3.8. Actoren	14
3.1.3.9. Risicofactoren	14
3.1.3.10. Archeologisch ensemble	15
3.2. Zone 2: Nieuwe inrit ondergrondse parking	15
3.2.1. Impactanalyse	15
3.2.2. Gemotiveerd advies	15
3.2.3. Programma van maatregelen	16
3.2.3.1. Opgravingsstrategie, -methode en -technieken	16
3.2.3.2. Randvoorwaarden	18
3.2.3.3. Wetenschappelijke doelstellingen en onderzoeksvragen	19
3.2.3.4. Criteria behalen onderzoeksdoel	19
3.2.3.5. Criteria voor uitstel onderzoekshandelingen	19
3.2.3.6. Timing	19
3.2.3.7. Kostenraming	19
3.2.3.8. Actoren	20
3.2.3.9. Risicofactoren	20
3.2.3.10. Archeologisch ensemble	20

1. Administratieve gegevens

Projectcode	2022B218
Locatie	Oost-Vlaanderen, Gent, Citadelpark, Familie van Rysselberghedreef 2 bus 1
Kadaster/Afdeling/Sectie/Percelen	Afd. 8, Sectie H, percelen 1V35 en 18C5 + openbaar domein
Kadasterplan	Figuur 1
Erkende archeoloog	Geert Vermeiren OE/ERK/2015/00011 Hannah Van Hoecke OE/ERK/Archeoloog/2022/00001

Figuur 1: Situering projectgebied op het hedendaags kadaster (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

2. Synthese

Voor de opmaak van een aanvraag tot omgevingsvergunning voor de geplande bodemingrepen ter hoogte van het huidige ICC (o.a. renovatie, opfrissing, nieuwbouw en afbraak); dient een archeologienota opgemaakt te worden.

De zone waar momenteel de Azaleahal staat wordt gesloopt, evenals het gebouw net ten westen van het ICC. Na de sloop van de hal wordt een beoveld aangelegd; er wordt ook een wadi voorzien en er worden enkele bomen geplant. De trappenhallen en liftschachten worden gedeeltelijk gewijzigd. Door de toevoeging van meerdere verdiepingen, wordt de structuur zwaarder belast dan in de bestaande situatie, daarom worden de funderingen op sommige locaties versterkt. Ten oosten van het hedendaags ICC komt een nieuwe centrale inrit, die zal rijken tot verdieping -2. Ook de hedendaagse fietseninrit wordt aangepast.

Het projectgebied is onderdeel van het Citadelpark, omgeven door de Charles de Kerchovelaan, Hofbouwlaan, Emile Clauslaan, Fortlaan en de Floraliënlaan. Het ICC bevindt zich langs de Familie van Rysselberghedreef, de Emile Clauslaan en de Paul Bergmansdreef.

Volgende onderzoeksvragen en antwoorden werden gegenereerd tijdens het assessment:

> Wat is de kennis over het in 1671 opgerichte Fort van Monterey en de Hollandse Citadel die op deze plaats gebouwd werd tussen 1820 en 1831?

Zowel over het Fort van Monterey als de Hollandse Citadel beschikken we over heel wat historisch kaartmateriaal en grondplannen die de indeling hiervan duidelijk weergeven. Ook de evolutie van dit gebied is historisch voldoende gekend.

In 1671 liet de gouverneur en kapitein-generaal van de Spaanse Nederlanden het **Montereyfort** optrekken. Onder Jozef II (1781) begon men met de afbraak van de versterkte poorten en het Montereyfort. In 1820 liet koning Willem I, op de plaats van het voormalige Montereyfort een nieuwe vijfhoekige (**Hollandse**) **citadel** ontwerpen als één van de twintig bouwwerken van de verdedigingslinie van de Nederlanden, de zogenaamde Wellingtonbarrière. Wanneer de Citadel in 1830 voltooid was, kon ze Willem I helaas niet verdedigen tegen de interne verdeeldheid in zijn land. De Zuidelijke Nederlanden scheurden zich af van de Noordelijke en Gent bleef achter met een militair bastion dat nooit gebruikt zou worden.

Na het uit functie geraken van de Hollandse Citadel bleef deze dienst doen als **infanterie- en artilleriekazerne**, ook na het verwerven van het terrein door de stad in 1870. In 1874 werd door J. Hofman een urbanisatieplan voor de nieuwe wijk opgemaakt. Hierbij werd 26 hectare voorzien van park met lanen; 18 hectare werd bouwgrond; en 4,5 hectare bleef Kazerne. Het park werd ontworpen door Hubert Van Hulle en de definitieve beplanting startte in 1875. De stad gaf in 1911 opdracht de oude centrale Kazerne te slopen met uitzondering van de grote toegangspoort, die als monument overbleef. In en rondom het park ontstonden verschillende culturele en recreatieve instellingen. De landschapsarchitecten Edouard André en Louis Fuchs gaven het park een ruimer perspectief. Over een deel van de vroegere citadel en de rotsachtige boog werd een heuvel aangelegd.

Ter gelegenheid van de wereldtentoonstelling in 1913 werd het park heraangelegd. Hierbij werd het **Feest- en Floraliapaleis** opgericht. De meeste nog resterende kazematten werden in 1949 afgebroken voor de uitbreiding en vernieuwing van het feestpaleis. In 1952 was het nieuwe Floraliapaleis klaar, dat in 1963 werd vergroot. In 1974 vond de meest recente bouwuitbreiding plaats.

Ondanks de historisch en cartografische kennis over dit gebied is onduidelijk hoeveel van de oorspronkelijke situatie nog bewaard is gebleven in de ondergrond. In de directe nabijheid van het projectgebied werd recent echter nog geen gravend archeologisch onderzoek uitgevoerd. Enkele bovengrondse elementen verwijzen nog naar dit verleden maar kunnen niet dienen als extrapolatie voor de rest van het projectgebied. Uit projectie lijkt dat de projectzone delen van het Fort Monterey (1671-1781), de Hollandse Citadel met centrale kazerne (1820-1911) en het Feest- en Floraliapaleis (1913) aansnijdt.

> Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?

De projectie van het projectgebied op historisch kaartmateriaal toont aan dat de projectzone zich in een gebied met archeologisch potentieel bevindt:

- **Fort Monterey** – *Villaretkaart (1745-1749), de kaart van Malfeson (1756) en de Ferrariskaart (1777)* – Uit projectie lijkt dat de projectzone de zuidoostelijke zijde van het Fort Monterey doorsnijdt. De mogelijkheid bestaat dat deze aangesneden wordt ter hoogte van de Azaleahal. Deze zijde bestond zowel uit bakstenen muren als een aarden wal.
- **Hollandse Citadel** – *Kaart van Roothaese (1829), het Primitief Kadaster (1834), de Atlas der Buurtwegen (1840), Gerard (1855) en Vandermaelen (1856)* – Voor wat betreft de Hollandse Citadel bevindt de projectie zich binnenin de Citadel. De twee meest zuidelijke bastions kunnen aangesneden worden. Weliswaar slechts de facen hiervan (zie Vandermaelenkaart). Ook de tussenliggende courtine valt binnen het projectgebied. In hoofdzaak wordt het projectgebied gekenmerkt door de mogelijke aanwezigheid van kazematten binnen deze structuren.
- **De Kazerne** – *Kaart van Gevaert en Van Impe (1878)* – Voor de fase van de Kazerne blijkt dat er zowel centraal een structuur wordt aangesneden, alsook de restanten van de courtine. Deze laatste is een hergebruik uit de vroegere Citadel.
- **Feest- en Floraliapaleis** – *Kaart van Compeyn en Soenen en de kaart van het NGI uit 1939* – Ook de meest zuidelijke constructies van het Feest- en Floraliapaleis bevinden zich in de zone van de Azaleahal.

> Wat is het belang van het terrein binnen de ontwikkeling van de stad Gent?

Het Citadelpark situeert zich ten zuiden van de historische stad op de zuidelijke helling van de Blandijnberg, afgezoomd door de Leie aan de westkant en de Muinkschelde aan de oostkant.

Het geheel is ten zuiden van het vroegere Sint-Pietersdorp te situeren en ligt buiten de 14de-eeuwse stadsomwalling. De Charles de Kerchovelaan en Citadellaan wijzen op het tracé van deze 14de-eeuwse (droge) stadsgracht met aarden wal aan stadszijde.

De Blandijnberg had een strategisch belang bij de pogingen vanaf de 17de eeuw om de stad te beschermen tegen de Franse dreiging en kende een opeenvolging van fortificaties waarvan slechts weinig restanten bewaard zijn binnen het huidige Citadelpark.

> Wat is de bewaringstoestand van het projectgebied?

Quasi de gehele projectzone is verhard. Deze **verharding** ter hoogte van de Azaleahal bestaat uit een betonplaat. Volgens de snedes is de betonplaat overall ca. 20 cm dik. Waarschijnlijk heeft de aanleg van deze betonplaat tot een diepere verstoring dan dit niveau geleid. Over de diepte van de verstoring bestaat daarom geen definitief uitsluitsel. Een deel van het ICC heeft **twee ondergrondse verdiepingen**. Deze zijn voornamelijk ingericht als parking, vestiaire en een datacentrum. Hierdoor is een groot deel van het plangebied vergraven tot twee verdiepingen diep, tot ca. 5 m. Een deel van het plangebied, net ten oosten ervan, bestaat uit **grasland/parkzone**.

In de directe nabijheid van de projectzone werd recent nog geen gravend archeologisch onderzoek uitgevoerd dat relevant is voor een inschatting van de bewaringstoestand binnen deze zone. Archeologische registraties ter hoogte van de Floraliënlaan toonden aan dat onder de bestaande huizenrij op aanzienlijke diepte bakstenen constructieresten van het Montereyfort en/of Hollandse Citadel nog bewaard waren. Hierdoor wordt verwacht dat er in het projectgebied, onder de zone die uitsluitend verhard is en geen ondergrondse verdiepingen bevat, archeologische sporen en structuren bewaard kunnen zijn gebleven.

> Wat is de impact van de geplande werken?

Aanleiding van dit bureauonderzoek vormen de geplande bodemingrepen aan het ICC, namelijk de bouw van een beoveld en wadi na de sloop van de Azaleahal en een centraal bijgebouwtje; een (gedeeltelijke) wijziging van de trappenhallen en liftschachten; aanpassingen aan de bestaande fietsinrit; nieuwe funderingskolommen en een nieuwe centrale inrit.

Het projectgebied heeft zones waar het archeologisch potentieel bedreigd wordt en waar nog kenniswinst te rapen valt, maar omvat ook zones waar het archeologisch potentieel al verdwenen is of waar er bij bijkomend onderzoek geen kenniswinst te rapen valt:

- **Een potentieel archeologisch interessante zone die bedreigd wordt door toekomstige werken en waar kennisvermeerdering eventueel mogelijk is:**
-De **Azaleahal** wordt gesloopt. Hier bevindt zich een betonplaat van ca. 20 cm diepte. Na de sloop van de hal wordt in deze zone een beoveld met wadi en drie bomen voorzien. De ingreep (leidingen en boringen) reikt tot 140 cm diep. Deze zone is interessant omdat de te verwachten archeologische waarden binnen het plangebied (delen van het Fort Monterey, de Hollandse Citadel, de centrale Kazerne en een deel van het Feest- en Floraliapaleis) zich hier bevinden.
-De **zone waar een nieuwe centrale inrit wordt geplaatst**. Deze zone wordt -trapsgewijs- verstoord tot -2 verdiepingen (ca. 5 m).
- **Een potentieel archeologisch interessante zone die bedreigd wordt, maar waar geen kennisvermeerdering mogelijk is:** Een bijgebouw net ten westen van het ICC wordt afgebroken. Hier is het archeologisch potentieel al verrommeld bij de bouw van het gebouw in het verleden.
- **Een potentieel archeologisch interessante zone die al verstoord is en waar geen kennisvermeerdering mogelijk is:** Grote delen van het projectgebied zijn al verstoord tot ca. 5 m diepte. Bij de plaatsing van de liftschachten/trappenhallen, de bijkomende fundering in de onderbouw en aanpassing aan de bestaande fietsinrit, zal er daarom geen mogelijkheid tot kennisvermeerdering zijn. Het archeologisch potentieel is al vergaan.

> Is het nodig andere vormen van vooronderzoek in te schakelen om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden?

Het bureauonderzoek toont aan dat een groot deel van het plangebied verstoord is door twee ondergrondse verdiepingen. Hier valt geen kenniswinst meer te rapen, waardoor er **geen verder archeologisch onderzoek aangeraden wordt**.

Voor de zone van de Azaleahal kan er niet eenduidig uitgesloten worden of er nog archeologisch bodemarchief bewaard is gebleven onder de betonplaat en of er bij de geplande werken belangrijk bodemarchief verloren gaat. Indien het archeologisch potentieel bewaard is, bevindt het projectgebied zich op een interessante locatie; namelijk op het Fort van Monterey, de Hollandse Citadel, de Kazerne en het Feest- en Floraliapaleis. Dit kan de geschiedenis van Gent verder aanvullen. Hierdoor schrijft Stadsarcheologie Gent **een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van proefsleuven** voor na sloop van de Azaleahal.

De zone waar een nieuwe centrale inrit wordt geplaatst wordt -trapsgewijs- verstoord tot -2 verdiepingen (ca. 5 m). Hiervoor schrijft Stadsarcheologie Gent een **archeologische werfbegeleiding** voor.

Figuur 2: Zone vervolgonderzoek (Eurosense Belfotop & Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

3. Gemotiveerd advies en programma van maatregelen

3.1. Zone 1: Azaleahal

3.1.1. Impactanalyse

De Azaleahal wordt gesloopt. Hier bevindt zich enkel een betonplaat van ca. 20 cm diepte. Na de sloop van de hal wordt in deze zone een beoveld met wadi en drie bomen voorzien. De ingreep reikt tot 140 cm diep.

3.1.2. Gemotiveerd advies

Rekening houdende met de criteria uit de Code Goede Praktijk (CGP), hoofdstuk 5.2, werd de noodzaak tot verder vooronderzoek afgewogen:

Landschappelijk bodemonderzoek:

Cfr. CGP 7.3: Het landschappelijk bodemonderzoek heeft als doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door een gerichte staalname.

In het geval van de het project Gent, ICC is deze onderzoeksmethode niet van toepassing aangezien het gaat om een bebouwde ondergrond, waardoor de ondergrond verhard en deels verstoord is.

Geofysisch onderzoek

Cfr. CGP 7.4: Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten.

Aangezien het projectgebied grotendeels verhard is, is geofysisch onderzoek niet mogelijk. Tevens zijn de resultaten van geofysisch onderzoek vaak lastig te interpreteren, waardoor er een grote kans bestaat dat bijkomend vervolgonderzoek noodzakelijk is om de resultaten te kaderen. Dit om een betere inschatting te maken van de archeologische waarden binnen het projectgebied.

Veldkartering

Cfr. CGP 7.5: Veldkartering heeft tot doel om relevante archeologische indicatoren te zoeken door een visuele inspectie van een terrein.

In het geval van project Gent, ICC is deze onderzoeksmethode niet van toepassing wegens de aanwezige verharding.

Verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek

Cfr. CGP 8.4 en 8.5: Het verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Het waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel reeds opgespoorde archeologische sites te evalueren door middel van boringen.

In het geval van het project Gent, ICC is een prospectie met als doel de lokalisatie en waardering van steentijdvindplaatsen niet van toepassing.

Proefsleuven en proefputten

Cfr. CGP. 8.6: *Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven.*

Projecties van historische kaarten tonen aan dat de zone van de Azaleahal waarschijnlijk resten van het Fort van Monterey, de Citadel, de Kazerne en het Feest- en Floraliënpaleis bevat. Hierdoor zijn proefsleuven van toepassing in de zone waar de Azaleahal wordt afgebroken. Proefsleuven zijn de meest doeltreffende methode om een inschatting te maken van het archeologisch potentieel.

Deze aanbeveling werd getoetst aan de 4 criteria opgenomen in de Code van Goede Praktijk artikel 5.3:

- Is het onderzoek mogelijk?
- Is het onderzoek nuttig?
- Is het onderzoek schadelijk?
- Is het onderzoek noodzakelijk?

Het assessment van de historische, cartografische en gekende archeologische gegevens doet vermoeden dat de geplande ingrepen mogelijk waardevol archeologisch potentieel kunnen vernietigen. Hiervoor stelt Stadsarcheologie Gent een **uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem** voor in de vorm van **proefsleuven**.

Dit uitgestelde vooronderzoek kan maar uitgevoerd worden nadat de vergunning tot sloop van de hal verkregen is.

3.1.3. Programma van maatregelen

3.1.3.1. Opgravingsstrategie, -methode en -technieken

De planning en de organisatie van deze archeologische werken is te bepalen na overleg met de bouwheer en de aannemer van de algemene bouwwerken. De proefsleuven kunnen maar gemaakt worden na sloop van de hal en weghalen van de betonvloer. Enkele zaken om mee rekening te houden:

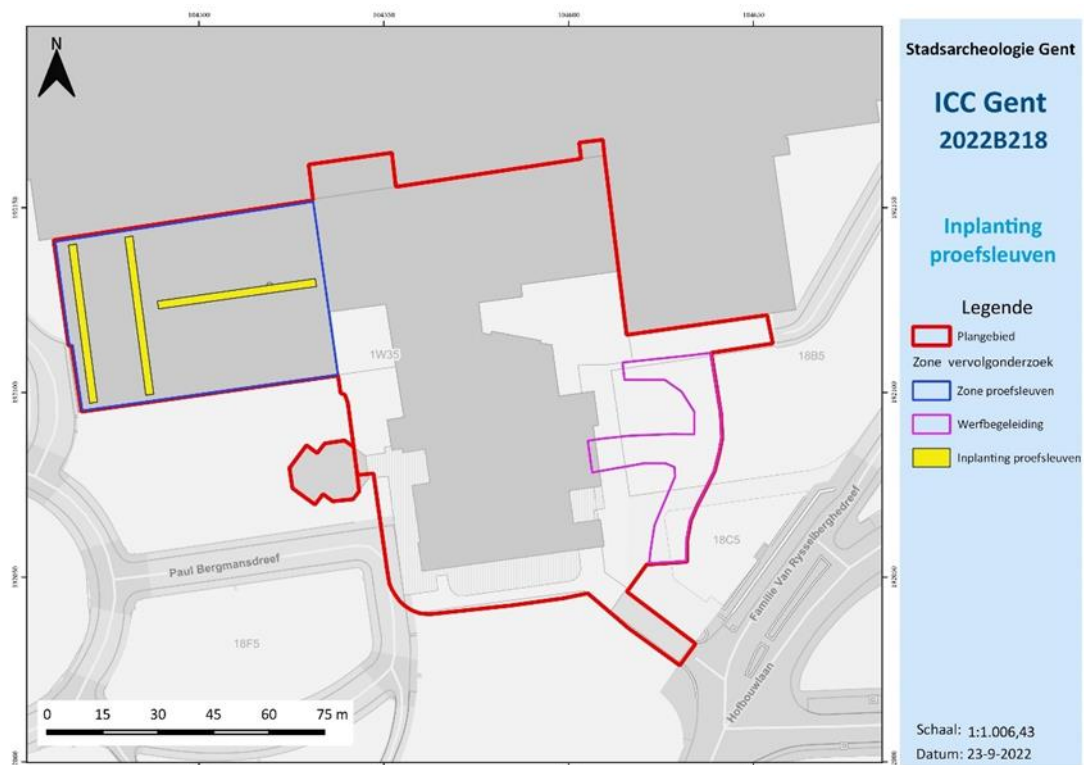
- > De afgraving gebeurt door een graafmachine, met platte bak, zowel een brede als een smalle;
- > Opendgelegde opgravingsvlakken mogen niet betreden worden door zwaar materieel.
- > Indien meerdere vlakken moeten worden aangelegd, wordt het bovenliggende vlak steeds volledig afgewerkt vooraleer verdiept wordt.
- > Het veldwerk wordt dermate georganiseerd dat er efficiënt en wetenschappelijk verantwoord wordt opgegraven (cf. Code van Goede Praktijk). Er wordt gestreefd naar een maximale afstemming van kranen en grondverzet enerzijds en opgravingsploeg(en) anderzijds.
- > Er moeten maatregelen genomen worden tegen overlast door regen- en/of grondwater, die niet schadelijk zijn voor het bodemarchief.
- > Indien een spoor zich tegen de putwand bevindt, wordt het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren.
- > Voorafgaand aan het veldwerk wordt een hoofdmeetsysteem aangelegd, tenzij alle inmetingen gebeuren met een GPS-aangestuurd systeem.
- > Er wordt dagelijks voorzien in een volledige opmeting van werkputten en sporen. Dit betekent dat er dagelijks een recent en aangevuld grondplan beschikbaar is, dat op elk moment aangeleverd kan worden.

- > Archeologische sporen worden na profielregistratie en staalname steeds in hun geheel uitgegraven. Kleinere structuren (o.a. greppels en paalkuilen) worden manueel uitgehaald. Diepe grachten en diepe kuilen kunnen machinaal uitgegraven worden.
- > De putwandprofielen worden gedocumenteerd om zo een verticale situering van de archeologische resten te verkrijgen. Deze profielen worden aangelegd met in achtname van de veiligheid van de leden van het veldteam.
- > Bij elk putwandprofiel wordt de absolute hoogte van de (archeologische) vlakken en van het maaiveld genomen en op plan gebracht.
- > Sporen waarbij de metaaldetector een signaal gaf, worden aangeduid in de sporenlijst. Metaalvondsten worden ingezameld bij spoorbewerking. Ingezaamde vondsten worden op plan gezet met vondstnummer en de code Md. Ingezaamde metaalvondsten worden beschermd tegen degradatie van het materiaal.
- > Indien er **grachten** aangetroffen worden, dienen voldoende profielen gemaakt te worden. Bijzondere aandacht gaat hierbij naar monsternamen voor natuurwetenschappelijk onderzoek. Ondiepe grachten worden volledig opgegraven waarbij eventuele vondsten geregistreerd worden. Het inzamelen van vondsten gebeurt per grachtsegment zodat spatiale analyse van de vondstenverspreiding mogelijk is. Bij het aantreffen van diepe en/of omvangrijke grachten (vestingsgrachten, walgrachten, ...) wordt een eerste vlak aangelegd en geregistreerd op het niveau waar de insteek zichtbaar wordt. Grondsporen andere dan de gracht worden gecoupeerd en afgewerkt. De vulling van de gracht wordt onder toezicht van de vergunninghouder (machinaal) laagsgewijs (in lagen van hoogstens 5cm) verwijderd tot de maximale diepte van de gracht zichtbaar is. Daarbij wordt het vlak systematisch gecontroleerd op vondsten en gescreend met een metaaldetector. Bij het aantreffen van opvallende vondstconcentraties of schijnbaar intacte recipiënten wordt manueel verder gewerkt. Vondstmateriaal wordt steeds stratigrafisch of per diepteniveau ingezameld. Bij het verwijderen van de vulling dient tevens speciale aandacht besteed te worden aan het herkennen en registreren van houten en andere structurele elementen die deel uitmaakten van zowel de bouw als de werking van de gracht. Voorts wordt de nodige aandacht besteed aan restanten van bruggen en bouwwerken die aan de gracht grensden. Op zulke plaatsen worden bijkomende monsters genomen voor natuurwetenschappelijk onderzoek. Indien de onderkant van de gracht niet bereikt kan worden, dient het grachtprofiel aangevuld te worden door middel van boringen om de 50 cm. Hierbij wordt er tot minstens 20 cm in de moederbodem geboord.
- > Bij het aantreffen van **waterputten, beerputten, silo's en/of diepe afvalputten** wordt bijzondere aandacht besteed aan de monsternamen voor natuurwetenschappelijk onderzoek en dateringsonderzoek. Bij het couperen van waterputten wordt er zorg voor gedragen dat de volledige waterput met insteekkuil wordt gecoupeerd, rekening houdend met de wetgeving inzake veiligheid. Indien sprake van een bewaarde bekisting of stenen mantel, dient deze vrijgelegd te worden en in detail te worden geregistreerd. Bij het couperen van beerputten, wordt de coupe op de kleinst mogelijk werkbare oppervlakte gezet opdat men de verschillende lagen goed kan onderscheiden en apart kan volgen. De bewaarde houten of stenen putstructuur zelf dient in detail geregistreerd worden betreffende de constructiewijze, de situering van het stortgat en een eventuele fasering.
- > Uit **heterogene puin- en/of ophogingspakketten** worden enkel diagnostische en/of uitzonderlijke vondsten verzameld.
- > Stalen genomen in het kader van natuurwetenschappelijk onderzoek worden eerst gewaardeerd (assessment). Op basis van de resultaten van het assessment wordt een analyseprogramma opgemaakt van de stalen die relevant zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.
- > De determinatie van de vondsten gebeurt volgens bestaande en algemeen aanvaarde typologische classificatiesystemen, met verwijzing naar het gehanteerde systeem.

- > De resultaten van het natuurwetenschappelijk onderzoek worden bestudeerd in relatie tot de contexten waaruit de stalen genomen zijn en de interpretaties die zijn ontstaan tijdens het veldwerk worden bijgesteld.
- > Artefacten waarvan, tijdens het assessment en de verwerking opgemerkt wordt en het opportuun blijkt dat ze een specifieke conserveringsbehandeling moeten ondergaan, worden afgeleverd aan de desbetreffende specialisten.
- > Er wordt een beschermende folie (plastic of geotextiel) gelegd op te beschermen bodemarchief alvorens de opbouw van de afwerking begint.

Er worden **drie parallelle proefsleuven** ingepland die tussen de 1,8 – 2 m meten, met een tussenafstand van maximaal 15 m. Er worden twee noord-zuid en één oost-west ingepland, rekening houdend met de specifieke verwachting:

- > **Projectie op de Ferrariskaart** – Zone ligt zuidelijke zijde van het Montereyfort
- > **Projectie op de kaart van Gevaert & Van Impe** – Zone ligt binnen de kazerne van de Citadel

Figuur 3: Inplanting proefsleuven (AGIV GRB Basiskaart & Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

De onderzoekszone is 3.416 m² groot. Er worden drie sleuven van 92 m² ingepland. Hierdoor wordt een oppervlakte van 8,1 % onderzocht. De precieze locatie van bijkomende kijkvensters bij deze proefsleuven is vrij te bepalen op basis van het aangetroffen sporenbestand. De bedoeling is om met de proefsleuven en de kijkvensters ca. 12,5% van het terrein te onderzoeken.

3.1.3.2. Randvoorwaarden

De archeologische activiteiten in het kader van **een proefsleuvenonderzoek** moeten worden uitgevoerd in goede terreinomstandigheden. Dit betekent o.m. dat:

- > De weersomstandigheden dermate zijn dat ze een goede waarneming toelaten: de erkend archeoloog voorziet een scenario voor het geval het terreinwerk moet worden uitgesteld omwille van slechte weersomstandigheden;
- > De erkend archeoloog een voorstel doet om de veldstrategie aan te passen indien de terreinomstandigheden dit vereisen;
- > De opgravingszone visueel en/of fysiek afgescheiden is van andere zones waar werken uitgevoerd worden;
- > De erkend archeoloog een duidelijk zicht heeft op eventueel aanwezige leidingen;
- > De werf ingericht is conform de vigerende wetgevingen inzake arbeid, bodemverzet en veiligheid;
- > Er duidelijke afspraken zijn tussen de erkend archeoloog en zijn/haar opdrachtgever over:
 - Wie de kraan levert;
 - De stockage en afvoer van de grond;
 - Wie de bemaling voorziet in geval van wateroverlast;
 - Het terug dichten van de putten en herstel terrein, het beschermend afdekken van het archeologisch erfgoed;
 - Communicatie met de pers.

3.1.3.3. Wetenschappelijke doelstellingen en onderzoeksvragen

Met de proefsleuven in de zone waar de Azaleahal wordt afgebroken, kunnen sporen bewaard zijn van het Fort Monterrey, de Hollandse Citadel en de kazerne. Hiervoor worden volgende onderzoeksvragen (niet gelimiteerd) opgesteld:

- > Kan er een inzicht verkregen worden in de oorspronkelijke topografie van deze site?
- > Zijn er in de zone alsnog sporen bewaard van de stadsomwalling, het Fort Monterey, de Hollandse Citadel en/of kazerne?
- > Wat leren de ophogingspakketten ons over de bewaringstoestand van de archeologische lagen op deze plek?
- > Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten? Wat is de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- > Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de stadsgeschiedenis/stadsontwikkeling van Gent?

3.1.3.4. Criteria behalen onderzoeksdoel

Indien het archeologisch onderzoek tijdens de werken bijdraagt tot het beantwoorden van de onderzoeksvragen (zie 3.1.3.3. Wetenschappelijke doelstellingen en onderzoeksvragen) lijkt het onderzoeksdoel behaald.

3.1.3.5. Criteria voor uitstel onderzoekshandelingen

Wanneer de situatie zich voordoet dat er een gezondheids- of veiligheidsrisico optreedt zullen de onderzoekshandelingen niet worden uitgevoerd.

3.1.3.6. Timing

Algemeen kan gesteld worden dat het archeologisch proefsleuvenonderzoek neerkomt op twee dagen veldwerk, waarbij zowel het kraanwerk, registreren, inmeten, couperen en verzamelen van de sporen en het materiaal gebeurt.

3.1.3.7. Kostenraming

Zie privacyfiche

3.1.3.8. Actoren

Hieronder worden de actoren voor veldwerk, assessment, verwerking, conservering en rapportage beschreven:

Veldwerk

Het archeologisch onderzoek wordt geleid door een erkend archeoloog die tevens de veldwerkleider kan zijn. De veldwerkleider dient houder te zijn van een diploma zoals omschreven in het archeologiebesluit (artikel 12, 1°) en heeft minimaal ervaring met vier archeologische onderzoeken op stedelijke sites of dorpskernen, waarvan twee als leidinggevende (aangetoond via CV). Hij/zij wordt bijgestaan door een assistent-archeoloog eveneens in het bezit van een diploma zoals omschreven in het archeologiebesluit (artikel 12, 1°) en met minimale ervaring van twee archeologische onderzoeken op stedelijke sites. Bijdrage van andere specialisten wordt gevraagd wanneer de situatie dit noodzakelijk acht. Staalnames worden gecoördineerd door een natuurwetenschapper.

Assessment, verwerking, conservering en rapportage

Het assessment en de verwerking van het vondstenmateriaal gebeurt door een archeoloog/materiaaldeskundige met kennis van zaken in eerste instantie met betrekking tot het 'lezen' van het aardewerk, aangevuld met andere vondstcategorieën. Dit kan door de erkende archeoloog, de veldwerkleider of assistent-archeoloog gebeuren al dan niet bijgestaan door derden. De conservator onderwerpt het vondstenmateriaal aan een analyse betreffende hun conservatie, hun bedreigende degradatie en ontwerpt een plan van aanpak om deze vondsten te conserveren. Er is voortdurende interactie tussen de verschillende rollen om aldus tot de meest optimale behandeling van het archeologisch ensemble te komen. De natuurwetenschapper staat in voor de uitwerking van de staalnames. De verwerking en rapportage van het volledige archeologische ensemble gebeurt minimaal door de desbetreffende veldwerkleider/erkend archeoloog en de archeoloog-assistent. Deze laten zich omringen door diverse specialisten als de aard van het onderzoek of het vondstenmateriaal dit noodzakelijk maken.

3.1.3.9. Risicofactoren

De belangrijkste risicofactoren zijn enerzijds de fysieke veiligheid tijdens het opgraven van de zones. Hier gaat het om de technische bedreigingen door het gehanteerde materiaal (groot en klein), alsook de fysieke bedreigingen die kunnen optreden bij diepe kuilen en inkalvingen. Een risicoanalyse opgemaakt met de aannemer en een veiligheidscoördinator proberen dergelijke dreigingen uit te sluiten door alternatieven en veiligheidsmaatregelen op te stellen.

Anderzijds kunnen ook de archeologische sporen bedreigd worden, dit in grote mate door de ligging en gebrek aan sociale controle wanneer er niet gewerkt wordt. Op dat vlak zal er voor gezorgd

worden dat het een afgesloten werf is door middel van afgesloten verankerde Heras-hekkens. Tevens zullen steeds belangrijke sporen afgedekt en onttrokken aan het oog worden, of afgewerkt op de dag zelf zodat ze geen slachtoffer kunnen worden van nachtelijk vandalisme. Hierbij wordt ook het weer gemonitord en eventuele maatregelen genomen.

3.1.3.10. Archeologisch ensemble

Na de proefsleuven wordt door de erkende archeoloog een Nota opgemaakt en na het beëindigen van het veldwerk naar het agentschap Onroerend Erfgoed gestuurd. De erkend archeoloog bepaalt het vervolgonderzoek: vrijgave van het terrein, een opgraving, behoud in situ of een combinatie van opties.

Het volledige archeologische ensemble zal worden bewaard in het erkend depot van De Zwarte Doos, Dulle-Grietlaan 12, 9050 Gentbrugge.

3.2. Zone 2: Nieuwe inrit ondergrondse parking

3.2.1. Impactanalyse

In het oosten wordt trapsgewijs een nieuwe inrit aangelegd tot niveau -2.

3.2.2. Gemotiveerd advies

Rekening houdende met de criteria uit de Code Goede Praktijk (CGP), hoofdstuk 5.2, werd de noodzaak tot verder vooronderzoek afgewogen:

Landschappelijk bodemonderzoek:

Cfr. CGP 7.3: Het landschappelijk bodemonderzoek heeft als doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door een gerichte staalname.

In het geval van de het project Gent, ICC is deze onderzoeksmethode niet van toepassing aangezien het gaat om een bebouwde ondergrond, waardoor de ondergrond verhard en deels verstoord is.

Geofysisch onderzoek

Cfr. CGP 7.4: Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten.

Aangezien het projectgebied grotendeels verhard is, is geofysisch onderzoek niet mogelijk. Tevens zijn de resultaten van geofysisch onderzoek vaak lastig te interpreteren, waardoor er een grote kans bestaat dat bijkomend vervolgonderzoek noodzakelijk is om de resultaten te kaderen. Dit om een betere inschatting te maken van de archeologische waarden binnen het projectgebied.

Veldkartering

Cfr. CGP 7.5: Veldkartering heeft tot doel om relevante archeologische indicatoren te zoeken door een visuele inspectie van een terrein.

In het geval van project Gent, ICC is deze onderzoeksmethode niet van toepassing wegens de aanwezige verharding.

Verkennd en waarderend archeologisch booronderzoek

Cfr. CGP 8.4 en 8.5: *Het verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Het waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel reeds opgespoorde archeologische sites te evalueren door middel van boringen.*

In het geval van het project Gent, ICC is een prospectie met als doel de lokalisatie en waardering van steentijdvindplaatsen niet van toepassing.

Proefsleuven en proefputten

Cfr. CGP. 8.6: *Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven.*

In het geval van de nieuwe inrit is deze onderzoeksmethode niet van toepassing omwille van logistieke redenen (beperkte omvang, maar grote diepte van verstoring) en de matige kans op bewaard archeologisch potentieel.

Deze aanbeveling werd getoetst aan de 4 criteria opgenomen in de Code van Goede Praktijk artikel 5.3:

- Is het onderzoek mogelijk?
- Is het onderzoek nuttig?
- Is het onderzoek schadelijk?
- Is het onderzoek noodzakelijk?

Het assessment van de historische, cartografische en gekende archeologische gegevens doet vermoeden dat de geplande ingrepen mogelijk waardevol archeologisch potentieel kunnen vernietigen. Hiervoor stelt Stadsarcheologie Gent **een werfbegeleiding** voor ter hoogte van de nieuwe inrit.

3.2.3. Programma van maatregelen

3.2.3.1. Opgravingsstrategie, -methode en -technieken

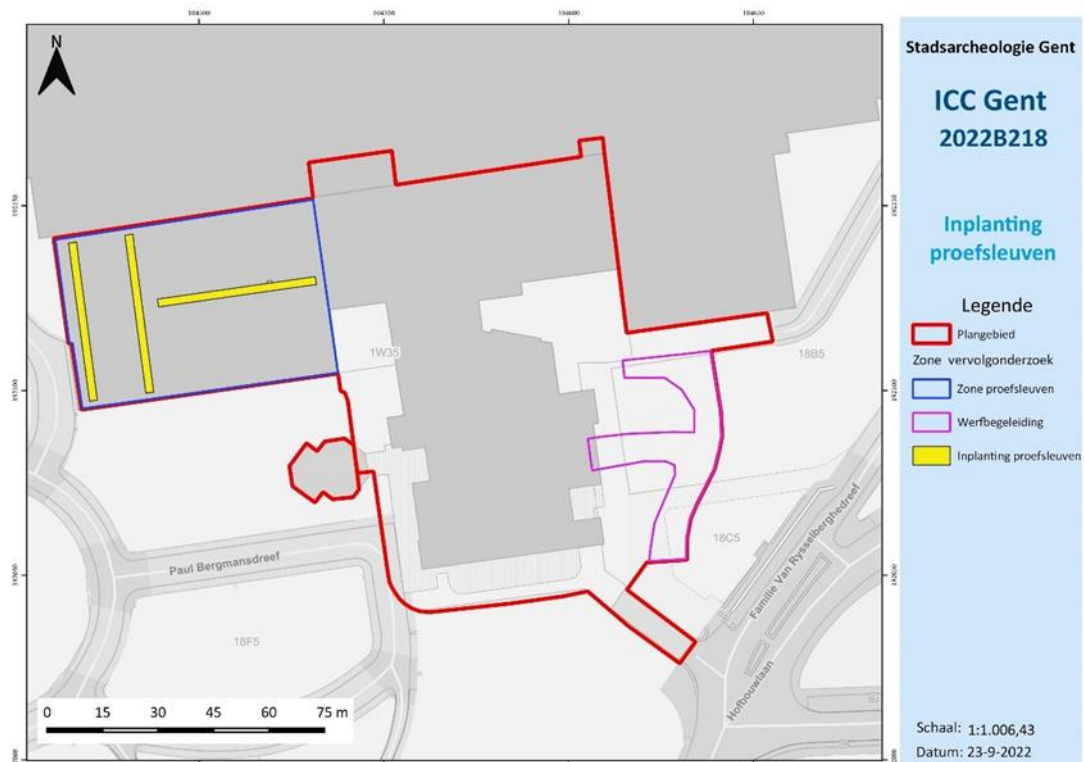
De planning en de organisatie van deze archeologische werken is te bepalen na overleg met de bouwheer en de aannemer van de algemene bouwwerken. Omwille van logistieke redenen voor de bouw van de inrit, kan geen archeologisch (voor)onderzoek plaatsvinden en wordt archeologie geïntegreerd in de werken. Enkele zaken om mee rekening te houden:

De afgraving gebeurt door een graafmachine, met platte bak, zowel een brede als een smalle;

- > Opengelegde opgravingsvlakken mogen niet betreden worden door zwaar materieel.
- > Indien meerdere vlakken moeten worden aangelegd, wordt het bovenliggende vlak steeds volledig afgewerkt vooraleer verdiept wordt.
- > Het veldwerk wordt dermate georganiseerd dat er efficiënt en wetenschappelijk verantwoord wordt opgegraven (cf. Code van Goede Praktijk). Er wordt gestreefd naar een maximale afstemming van kranen en grondverzet enerzijds en opgravingsploeg(en) anderzijds.
- > Er moeten maatregelen genomen worden tegen overlast door regen- en/of grondwater, die niet schadelijk zijn voor het bodemarchief.
- > Indien een spoor zich tegen de putwand bevindt, wordt het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren.
- > Voorafgaand aan het veldwerk wordt een hoofdmeetsysteem aangelegd, tenzij alle inmetingen gebeuren met een GPS-aangestuurd systeem.

- > Er wordt dagelijks voorzien in een volledige opmeting van werkputten en sporen. Dit betekent dat er dagelijks een recent en aangevuld grondplan beschikbaar is, dat op elk moment aangeleverd kan worden.
- > Archeologische sporen worden na profielregistratie en staalname steeds in hun geheel uitgegraven. Kleinere structuren (o.a. greppels en paalkuilen) worden manueel uitgehaald. Diepe grachten en diepe kuilen kunnen machinaal uitgegraven worden.
- > De putwandprofielen worden gedocumenteerd om zo een verticale situering van de archeologische resten te verkrijgen. Deze profielen worden aangelegd met in achtneming van de veiligheid van de leden van het veldteam.
- > Bij elk putwandprofiel wordt de absolute hoogte van de (archeologische) vlakken en van het maaiveld genomen en op plan gebracht.
- > Sporen waarbij de metaaldetector een signaal gaf, worden aangeduid in de sporenlijst. Metaalvondsten worden ingezameld bij spoorbewerking. Ingezaamde vondsten worden op plan gezet met vondstnummer en de code Md. Ingezaamde metaalvondsten worden beschermd tegen degradatie van het materiaal.
- > Indien er **grachten** aangetroffen worden, dienen voldoende profielen gemaakt te worden. Bijzondere aandacht gaat hierbij naar monsternamen voor natuurwetenschappelijk onderzoek. Ondiepe grachten worden volledig opgegraven waarbij eventuele vondsten geregistreerd worden. Het inzamelen van vondsten gebeurt per grachtsegment zodat spatiale analyse van de vondstenverspreiding mogelijk is. Bij het aantreffen van diepe en/of omvangrijke grachten (vestingsgrachten, walgrachten, ...) wordt een eerste vlak aangelegd en geregistreerd op het niveau waar de insteek zichtbaar wordt. Grondsporen andere dan de gracht worden gecoupeerd en afgewerkt. De vulling van de gracht wordt onder toezicht van de vergunninghouder (machinaal) laagsgewijs (in lagen van hoogstens 5cm) verwijderd tot de maximale diepte van de gracht zichtbaar is. Daarbij wordt het vlak systematisch gecontroleerd op vondsten en gescreend met een metaaldetector. Bij het aantreffen van opvallende vondstconcentraties of schijnbaar intacte recipiënten wordt manueel verder gewerkt. Vondstmateriaal wordt steeds stratigrafisch of per diepteniveau ingezameld. Bij het verwijderen van de vulling dient tevens speciale aandacht besteed te worden aan het herkennen en registreren van houten en andere structurele elementen die deel uitmaakten van zowel de bouw als de werking van de gracht. Voorts wordt de nodige aandacht besteed aan restanten van bruggen en bouwwerken die aan de gracht grensden. Op zulke plaatsen worden bijkomende monsters genomen voor natuurwetenschappelijk onderzoek. Indien de onderkant van de gracht niet bereikt kan worden, dient het grachtprofiel aangevuld te worden door middel van boringen om de 50 cm. Hierbij wordt er tot minstens 20 cm in de moederbodem geboord.
- > Bij het aantreffen van **waterputten, beerputten, silo's en/of diepe afvalputten** wordt bijzondere aandacht besteed aan de monsternamen voor natuurwetenschappelijk onderzoek en dateringsonderzoek. Bij het couperen van waterputten wordt er zorg voor gedragen dat de volledige waterput met insteekkuil wordt gecoupeerd, rekening houdend met de wetgeving inzake veiligheid. Indien sprake van een bewaarde bekisting of stenen mantel, dient deze vrijgelegd te worden en in detail te worden geregistreerd. Bij het couperen van beerputten, wordt de coupe op de kleinst mogelijk werkbare oppervlakte gezet opdat men de verschillende lagen goed kan onderscheiden en apart kan volgen. De bewaarde houten of stenen putstructuur zelf dient in detail geregistreerd worden betreffende de constructiewijze, de situering van het stortgat en een eventuele fasering.
- > Uit **heterogene puin– en/of ophogingspakketten** worden enkel diagnostische en/of uitzonderlijke vondsten verzameld.
- > Stalen genomen in het kader van natuurwetenschappelijk onderzoek worden eerst gewaardeerd (assessment). Op basis van de resultaten van het assessment wordt een analyseprogramma opgemaakt van de stalen die relevant zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

- > De determinatie van de vondsten gebeurt volgens bestaande en algemeen aanvaarde typologische classificatiesystemen, met verwijzing naar het gehanteerde systeem.
- > De resultaten van het natuurwetenschappelijk onderzoek worden bestudeerd in relatie tot de contexten waaruit de stalen genomen zijn en de interpretaties die zijn ontstaan tijdens het veldwerk worden bijgesteld.
- > Artefacten waarvan, tijdens het assessment en de verwerking opgemerkt wordt en het opportuun blijkt dat ze een specifieke conserveringsbehandeling moeten ondergaan, worden afgeleverd aan de desbetreffende specialisten.
- > Er wordt een beschermende folie (plastic of geotextiel) gelegd op te beschermen bodemarchief alvorens de opbouw van de afwerking begint.

Figuur 4: Inplanting werfbegeleiding (AGIV GRB Basiskaart & Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

3.2.3.2. Randvoorwaarden

De archeologische activiteiten in het kader van **werfbegeleiding** moeten worden uitgevoerd in goede terreinomstandigheden. Dit betekent o.m. dat:

- > De weersomstandigheden dermate zijn dat ze een goede waarneming toelaten: de erkend archeoloog voorziet een scenario voor het geval het terreinwerk moet worden uitgesteld omwille van slechte weersomstandigheden;
- > De erkend archeoloog een voorstel doet om de veldstrategie aan te passen indien de terreinomstandigheden dit vereisen;
- > De opgravingszone visueel en/of fysiek afgescheiden is van andere zones waar werken uitgevoerd worden;
- > De erkend archeoloog een duidelijk zicht heeft op eventueel aanwezige leidingen;
- > De werf ingericht is conform de vigerende wetgevingen inzake arbeid, bodemverzet en veiligheid;

- > Er duidelijke afspraken zijn tussen de erkend archeoloog en zijn/haar opdrachtgever over:
 - Wie de kraan levert;
 - De stockage en afvoer van de grond;
 - Wie de bemaling voorziet in geval van wateroverlast;
 - Het terug dichten van de putten en herstel terrein, het beschermend afdekken van het archeologisch erfgoed;
 - Communicatie met de pers.

3.2.3.3. Wetenschappelijke doelstellingen en onderzoeksvragen

De zone waar de werfbegeleiding zal gebeuren, bevindt zich op een oude landweg en op de bastions van de Hollandse Citadel. Hiervoor worden volgende onderzoeksvragen (niet gelimiteerd) opgesteld:

- > Kan er een inzicht verkregen worden in de oorspronkelijke topografie van deze site?
- > Zijn er in de zone alsnog sporen bewaard van de stadsomwalling, het Fort Monterey, de Hollandse Citadel en/of kazerne?
- > Wat leren de ophogingspakketten ons over de bewaringstoestand van de archeologische lagen op deze plek?
- > Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten? Wat is de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- > Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de stadsgeschiedenis/stadsontwikkeling van Gent?

3.2.3.4. Criteria behalen onderzoeksdoel

Indien het archeologisch onderzoek tijdens de werken bijdraagt tot het beantwoorden van de onderzoeksvragen (zie 3.1.3.3. Wetenschappelijke doelstellingen en onderzoeksvragen) lijkt het onderzoeksdoel behaalt.

3.2.3.5. Criteria voor uitstel onderzoekshandelingen

Wanneer de situatie zich voordoet dat er een gezondheids- of veiligheidsrisico optreedt zullen de onderzoekshandelingen niet worden uitgevoerd.

3.2.3.6. Timing

Aangezien de werfbegeleiding gebeurt tijdens de werkzaamheden zijn er heel wat externe factoren die mee bepalend zijn. Aldus werd geopteerd voor een maximale weergave van de voorziene tijd voor archeologie.

Algemeen kan gesteld worden dat de werfbegeleiding neerkomt op zes dagen veldwerk, waarbij zowel het kraanwerk, registreren, inmeten, couperen en verzamelen van de sporen en het materiaal gebeurt.

3.2.3.7. Kostenraming

Zie privacyfiche

3.2.3.8. Actoren

Hieronder worden de actoren voor veldwerk, assessment, verwerking, conservering en rapportage beschreven:

Veldwerk

Het archeologisch onderzoek wordt geleid door een erkend archeoloog die tevens de veldwerkleider kan zijn. De veldwerkleider dient houder te zijn van een diploma zoals omschreven in het archeologiebesluit (artikel 12, 1°) en heeft minimaal ervaring met vier archeologische onderzoeken op stedelijke sites of dorpskernen, waarvan twee als leidinggevende (aangetoond via CV). Hij/zij wordt bijgestaan door een assistent-archeoloog eveneens in het bezit van een diploma zoals omschreven in het archeologiebesluit (artikel 12, 1°) en met minimale ervaring van twee archeologische onderzoeken op stedelijke sites. Bijdrage van andere specialisten wordt gevraagd wanneer de situatie dit noodzakelijk acht. Staalnames worden gecoördineerd door een natuurwetenschapper.

Assessment, verwerking, conservering en rapportage

Het assessment en de verwerking van het vondstenmateriaal gebeurt door een archeoloog/materiaaldeskundige met kennis van zaken in eerste instantie met betrekking tot het 'lezen' van het aardewerk, aangevuld met andere vondstcategorieën. Dit kan door de erkende archeoloog, de veldwerkleider of assistent-archeoloog gebeuren al dan niet bijgestaan door derden. De conservator onderwerpt het vondstenmateriaal aan een analyse betreffende hun conservatie, hun bedreigende degradatie en ontwerpt een plan van aanpak om deze vondsten te conserveren. Er is voortdurende interactie tussen de verschillende rollen om aldus tot de meest optimale behandeling van het archeologisch ensemble te komen. De natuurwetenschapper staat in voor de uitwerking van de staalnames. De verwerking en rapportage van het volledige archeologische ensemble gebeurt minimaal door de desbetreffende veldwerkleider/erkend archeoloog en de archeoloog-assistent. Deze laten zich omringen door diverse specialisten als de aard van het onderzoek of het vondstenmateriaal dit noodzakelijk maken.

3.2.3.9. Risicofactoren

De belangrijkste risicofactoren zijn enerzijds de fysieke veiligheid tijdens het opgraven van de zones. Hier gaat het om de technische bedreigingen door het gehanteerde materiaal (groot en klein), alsook de fysieke bedreigingen die kunnen optreden bij diepe kuilen en inkalvingen. Een risicoanalyse opgemaakt met de aannemer en een veiligheidscoördinator proberen dergelijke dreigingen uit te sluiten door alternatieven en veiligheidsmaatregelen op te stellen.

Anderzijds kunnen ook de archeologische sporen bedreigd worden, dit in grote mate door de ligging en gebrek aan sociale controle wanneer er niet gewerkt wordt. Op dat vlak zal er voor gezorgd worden dat het een afgesloten werf is door middel van afgesloten verankerde Heras-hekken. Tevens zullen steeds belangrijke sporen afgedekt en onttrokken aan het oog worden, of afgewerkt op de dag zelf zodat ze geen slachtoffer kunnen worden van nachtelijk vandalisme. Hierbij wordt ook het weer gemonitord en eventuele maatregelen genomen.

3.2.3.10. Archeologisch ensemble

Na de werfbegeleiding wordt door de erkende archeoloog een rapport opgemaakt en binnen de 2 maanden na het beëindigen van het veldwerk naar het agentschap Onroerend Erfgoed gestuurd. Na 2 jaar volgt een eindverslag.

Het volledige archeologische ensemble zal worden bewaard in het erkend depot van De Zwarte Doos, Dulle-Grietlaan 12, 9050 Gentbrugge.